

Alcohol en ouderen in de verslavingszorg in Nederland (2003-2012)

In het kort

- Het aantal 55-plussers met een alcoholhulpvraag steeg in de periode tussen 2002 en 2011 met 136%.
- Onder de alcoholcliënten stijgt in diezelfde 10 jaar het aandeel cliënten van 55 jaar en ouder van 17% naar 25%.
- In 2012 daalt het aantal 55-plussers net als de aantallen in andere leeftijdsklassen (van 8406 naar 7893). Het aandeel cliënten van 55 jaar en ouder blijft echter stijgen (van 25% naar 26%).
- De stijging bij vrouwen gaat nog sneller, waardoor het aandeel vrouwen blijft groeien.
- Steeds meer verwijzingen naar de verslavingszorg vinden plaats via de gezondheidszorg.

Jaarlijks vindt een analyse plaats van de kerncijfers die Stichting Informatievoorziening Zorg (IVZ), beheerder van het Landelijk Alcohol en Drugs Informatiesysteem (LADIS), verspreidt. De gegevens zijn afkomstig van de instellingen voor verslavingszorg. In samenwerking met de campagne "Drank maakt meer kapot dan je lief is", sinds 2008 ondergebracht bij het Trimbos-instituut, wordt regelmatig een factsheet over het thema alcohol en ouderen uitgebracht.

Dit factsheet geeft een overzicht van een beperkt aantal gegevens (op dit moment: 30 mei 2013) over het thema alcohol en ouderen van het LADIS over de afgelopen 10 jaar, aangevuld met gegevens uit andere onderzoeken of studies. Het factsheet wordt op korte termijn nog aangevuld met meer gegevens.

De laatste jaren neemt de hulpvraag van mensen met alcoholproblematiek bij de verslavingzorginstellingen gestaag toe. Bij ouderen boven de 55 jaar gaat deze stijging veel sneller.

In 2012 is 26% van de cliënten die kampen met alcohol als primaire problematiek 55 jaar of ouder. In 2002 was dit 17%. Dit geeft aan dat het aandeel ouderen binnen de verslavingszorg steeds groter wordt.

Figuur 1

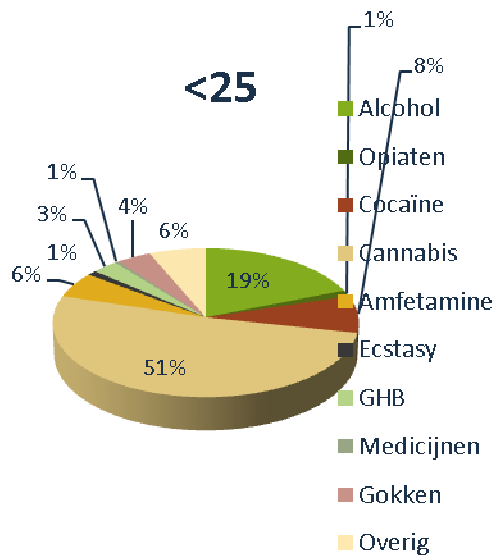

Was het aantal hulpvragers van 55 jaar of ouder in 2002 3.564, dit aantal is toegenomen tot 8.406 in 2011. In 10 jaar tijd een stijging van 136%. In 2012 daalt het aantal alcoholcliënten in de verslavingszorg met 7%, in de leeftijdsgroep van 55 jaar en ouder met 6%. Daarmee daalt het aantal cliënten in deze leeftijdsgroep minder dan in andere leeftijdsklassen.

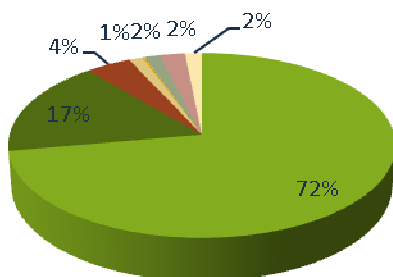
De forse toename in de laatste jaren onder de 55-plussers kan voor een deel worden toegeschreven aan de vergrijzing van de Nederlandse bevolking. Als we het groeicijfer hiervoor corrigeren blijft echter nog altijd een autonome groei over van meer dan 90%.

Opvallend is het verschil in gebruik naar soort middel tussen jongeren tot 25 jaar en ouderen (55 jaar en ouder).

Verdeling primaire problematiek 2012 voor jongeren (<25 jaar) en ouderen (55+)

55+

Is de algehele gezondheidssituatie van de 55-plusser wellicht verslechterd en is het bezoek aan instellingen binnen de gezondheidszorg vanuit deze leeftijdsgroep wellicht toegenomen? Bezoeken van 55-plussers aan huisartsen die niet alcohol gerelateerd zijn, laten slechts enige fluctuaties zien (CBS, 2009). Een drastische stijging zoals in de verslavingszorg lijkt hier uit te blijven.

Cliëntkenmerken 55+

Van de senioren die in 2012 contact zoeken heeft 21% nooit eerder hulp gevraagd voor hun alcoholprobleem en komt in dit jaar voor het eerst in aanraking met de verslavingszorg. Dus 79% zijn 'oude bekenden'.

In vergelijking met eerdere jaren stijgt het aandeel ouderen, dat al eerder bij de verslavingszorg is geweest, opvallend. In 2008 was dat aandeel 74 %, in 2003 70%.

Het verschil met harddrugsverslaving is echter opvallend. Tegenover de 21% nieuwkomers in 2012 onder de oudere alcoholcliënten staan slechts 2% nieuwkomers bij opiaten en 4% bij cocaïne.

In de afgelopen 10 jaar zien we veranderingen in de cliëntkenmerken van ouderen met een alcoholprobleem:

- Het aantal alleenstaanden stijgt.
- Verwijzingen via de 1^e lijns gezondheidszorg stijgen met bijna de helft. Daarbij melden steeds minder mensen zich rechtstreeks of op eigen initiatief aan. Aanmeldingen via Justitie dalen

De verdubbeling van aanmeldingen via de 1e lijns gezondheidszorg is mede te verklaren uit het feit dat veel instellingen voor verslavingszorg geen cliënten meer zonder verwijfsbrief behandelen.

Van de alleenstaande ouderen in Nederland heeft 20% psychische problemen en 14% een slechte fysieke gezondheid. Bij de personen mét een levenspartner is dit slechts 8%. (CBS, 2009).

Alcohol en vrouwen van 55+

Onder de jongere cliënten met een alcoholhulpvraag is in 2012 26.9% een vrouw, bij 55-plussers is dit 30.4%. In totaal gaat het om 2.396 vrouwen. In 2002 betrof dit nog 1275 vrouwen (toen 29.9%).

Het aandeel vrouwen is bij internetbehandelingen groter dan in het 'reguliere' aanbod. De komende jaren zullen deze cijfers beschikbaar komen. Waarschijnlijk zal door deze gegevens het aandeel vrouwelijke senioren nog vergroten (IVZ, 2009).

Kenmerken van de problematiek bij 55-plussers in 2010

Uit eerdere cijfers (Trimbos, 2009) blijkt dat ouderen meer dan jongere mensen de neiging hebben om dagelijks te drinken. Zij hebben waarschijnlijk meer tijd en mogelijk meer geld te besteden. Niet zo vreemd, want steeds meer maken de zogenaamde 'babyboomers' deel uit van de 55-plussers.

Bovendien kampt de groep ouderen gemiddeld langer met de problematiek. Daar staat tegenover dat onder hen bij minder hulpvragers een secundaire verslaving een rol speelt. Als dit al zo is gaat het bij meer dan de helft om medicijnen, met name benzodiazepine. (cijfers worden binnenkort geupdated).

Kenmerken van de problematiek van alcoholhulpvragers in 2010

Kenmerk	55-	55+
Dagelijks gebruik	66%	75%
Duur probleem is langer dan 5 jaar	70%	80%
Gebruik bijmiddel	32%	11%
Belangrijkste bijmiddel	Cocaïne Cannabis	Medicijnen

Ook uit andere bronnen blijkt dat alcoholgebruik bij ouderen problematische gevolgen kan hebben. Zo worden jaarlijks 1.200 55-plussers op de Spoedeisende Eerste Hulp (SEH) in ziekenhuizen behandeld naar aanleiding van een valincident door overmatig alcoholgebruik (NKOP, Trimbos-instituut, Consument en veiligheid, 2009).

Tot slot

Tussen de veranderingen in de hulpvraag en fluctuaties in de omvang van de problematiek in de samenleving is doorgaans een direct verband. Men kan er dan ook van uitgaan dat de alcoholproblematiek onder ouderen is gestegen en blijft stijgen. Daarmee maken senioren een inhaalslag waardoor het beeld in Nederland steeds somberder wordt. Hoewel het probleem nog het grootst is in de leeftijdscategorie 25-55 jaar, stijgt de hulpvraag bij senioren veel sneller. Daarbij valt op dat het aandeel van cliënten van 55 jaar en ouder dat al eerder ingeschreven stond in de verslavingszorg toeneemt.

Gezien de vergrijzing blijken bovenstaande cijfers over senioren al enige jaren een verontrustend beeld te vertonen.

De Stichting Resultaten Scoren heeft het Trimbos-instituut, samen met Victas, centrum voor verslavingszorg in Utrecht, gevraagd een advies uit te brengen over de aanpak van de verslavingsproblematiek in het algemeen, en die met betrekking tot alcohol en medicijngebruik in het bijzonder.

Samengevat wordt geadviseerd om aandacht te schenken aan:

- Agendasetting en bewustwording onder de bevolking
- Inzet van beproefde vroeginterventies
- Training van professionals binnen de verslavingszorg in het omgaan met ouderen(problematiek)
- Deskundigheidsbevordering van de eerste en tweede lijn
- Onderzoek naar prevalentie, behandelmethodieken en preventieve interventies
- De bijdrage van zelfhulp
- Het bevorderen van (laagdrempelige) internethulpverlening

Slechts een fractie van het aantal probleemdrinkers zoekt hulp. Verbetert het aanbod of wordt het hulpaanbod

laagdrempeliger, dan groeit het aantal mensen in zorg.
Instellingen voor verslavingszorg breiden het aanbod voor senioren uit. Vanuit het Partnership Vroegsignalering Alcohol wordt de samenwerking tussen verslavingszorg, 1^e lijn en 2^e lijn gestimuleerd.

Aanvullende informatie:

Trimbos-instituut/Victas: Advies Ouderen en verslaving. In opdracht van de Stichting Resultaten Scoren. Mei 2013
CBS, kerncijfers 2008.
CBS Webmagazine; Ouderen zonder partner hebben groter gezondheidsrisico. 2009.
Trimbos/IVZ; Alcohol en ouderen in de verslavingszorg 1998-2007. 2009
NKOP, Trimbosinstituut, Consument en veiligheid; Literatuurstudie Ouderen, alcohol en valincidenten. 2009.

Netherlands Institute of Mental Health and Addiction

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T 030-297 11 00

I www.alcoholinfo.nl

Alcoholinfolijn: 0900 5002021 (10ct/pm)

IVZ
zicht op zorg

Stichting Informatievoorziening Zorg
Randhoeve 231
Postbus 504
3990 GH Houten
T 030 - 635 82 20

I www.sivz.nl

I www.vroegsignaleringalcohol.nl